

Vrouwelijke terugkeerders uit Syrië

Het perspectief van de verdediging

*Tamara Buruma en Frederieke Dölle**

'@HaraldDoornbos

#BREEK VOLGENS BRONNEN IN N-SYRIE IS EEN NEDERLANDSE DELEGATIE OP WEG NAAR KOERDISCH GEBIED IN SYRIE OM EEN GROEP VAN NEDERLANDSE #IS-VROUWEN EN KINDEREN OP TE HALEN EN NAAR NEDERLAND TE BRENGEN. OVERDRACHT V/D #IS'ERS ZAL MORGEN, ZATERDAG, PLAATSVINDEN OM 11.00 AM IN QAMISHLI.

11:49 PM · Jun 4, 2021 · Twitter for Android'

Vlak voor het slapengaan leest Tamara Buruma (vanaf nu: Tamara) dit bericht en weet: de hele weekendplanning kan op de schop. Want als er inderdaad vrouwen worden opgehaald, dan zal onze cliënte daar ongetwijfeld bij zitten. De volgende ochtend mailt ze daarom in alle vroegte de officier van justitie; hij noch de verdediging is formeel op de hoogte gesteld, terwijl de media, familie, maar ook bijvoorbeeld de lokale wijkagent gedurende de dag contact zoeken voor een bevestiging. Uiteindelijk komt in de loop van de middag het verlossende woord: na bijna vier jaar gesteggel zit de cliënte eindelijk met haar kinderen in het vliegtuig. En begint ons werk als strafrechtadvocaat dus echt.

In dit artikel bespreken wij vanuit het perspectief van de verdediging de terugkeer van vrouwelijke Syriëgangers. Hoewel op onderdelen de situatie voor mannen sterk vergelijkbaar is, zijn er ook belangrijke verschillen – met name door de aanwezigheid van kinderen en de rolverdeling –, vandaar de keuze alleen op vrouwelijke terugkeerders te

* Mr. drs. T.M.D. Buruma is strafrechtadvocaat bij Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers, gespecialiseerd in terrorismezaken. Mr. F.T.C. Dölle is strafrechtadvocaat bij Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers, gespecialiseerd in terrorismezaken.

focussen. Wij zullen de feitelijke gang van zaken schetsen, waarbij wij meteen duidelijk maken dat zeker in deze zaken het strafrecht slechts één van de vele kaders is waarin de vrouwen en wij moeten opereren – en niet altijd het belangrijkste. Daarna bespreken wij de bewijsstandaard in deze zaken, die ons inziens door een ondergrens is gezakt. In wezen is het enkele aanwezig zijn in ISIS-gebied al voldoende voor een veroordeling, waarbij men aan de hand van algemene rapporten meent te kunnen vaststellen wat concrete personen in bijzonder chaotische situaties deden. We sluiten af met enkele overwegingen over de strafmaat.

De terugkeer

Er zijn twee manieren waarop vrouwen terugkeren: ze worden opgehaald door de autoriteiten, of ze melden zich bij een ambassade (meestal in Turkije), waarna ze gecontroleerd uitgezet worden naar Nederland. Openbaar Ministerie, politie, DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen), marechaussee en kinderbescherming hebben inmiddels een werkwijze ontwikkeld die goed werkt en die op een aantal punten afwijkt van normale piketzaken. Terwijl de vrouwen in het vliegtuig zitten, vraagt de kinderbescherming een spoeduisplaatsing aan. Zodra de vrouwen aankomen op een vliegveld worden hun kinderen overgedragen aan jeugdzorg. Zowel de voogd als de kinderbescherming is aanwezig, spreekt met moeder en geeft moeder en kinderen de tijd afscheid van elkaar te nemen. Daarna wordt moeder aangehouden en overgebracht naar PI Zwolle, een betere plek voor inverzekeringstelling dan een politiebureau. Voor de vrouwen is het afscheid van de kinderen verschrikkelijk: er is meestal sprake van een bijzondere hechting doordat de vrouwen de enige verzorger zijn, en door de traumatische omstandigheden waarin zij verkeerden. Jarenlang zijn zij uitsluitend bezig geweest hun kinderen in leven te houden. En hoewel voor alle vrouwen de terugkeer van hun kinderen naar Nederland de grootste prioriteit had, en zij blij zijn dat hun kinderen eindelijk veilig zijn, volgt na de uithuisplaatsing en de overbrenging naar de PI een grote leegte en komt het tot een emotionele ontlasting.

De vrouwen worden in de regel bijgestaan door een kleine groep advocaten, die meestal al bij voorbaat met het Openbaar Ministerie heeft afgesproken dat de vrouwen niet gehoord worden voor de voorgelei-

ding bij de rechter-commissaris; uiteraard worden zij wel zo snel mogelijk door de advocaten bezocht. De tot nu toe teruggekeerde vrouwen verklaarden allen spijt te hebben van de uitreis die zij, meestal tussen 2013 en 2015, vaak als jongvolwassenen naar Syrië maakten. Een deel van hen heeft jaren onder erbarmelijke omstandigheden in Koerdische detentiekampen gewacht tot de Nederlandse autoriteiten hen en hun kinderen kwamen repatriëren.

Rechtsgebieden

In dezelfde tijd dat het opsporingsonderzoek volop plaatsvindt, met vaak intensieve verhoren, zal ook onderzoek plaatsvinden door de kinderbescherming en jeugdzorg; daarnaast beginnen het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP), reclassering en de gevangenispsycholoog met hun onderzoeken, met een focus op recidiverisico. In de eerste zes maanden na terugkomst moeten de vrouwen dan ook veelvuldig hun vaak traumatische verhaal doen. Natuurlijk komt hun het zwijgrecht toe. Niet-meewerken met de psychologen of kinderbescherming kan echter ernstige consequenties hebben voor een eventuele vrijlating en/of rechten ten aanzien van hun kinderen. Bovendien willen de vrouwen vaak ook duidelijk maken aan de rechtbank wat zij hebben meegemaakt. Zij nemen daarbij het risico voor lief dat de rechtbank een veroordeling in belangrijke mate op hun eigen verklaring stoelt.

Naast het familierecht en het strafrecht is er nog één rechtsgebied waar veel vrouwen bij terugkomst in Nederland mee te maken krijgen: het nationaliteitsrecht. Ex artikel 14 lid 2 Rijkswet op het Nederlander-schap (RWN) kan de nationaliteit worden ingetrokken van personen die onherroepelijk zijn veroordeeld voor een terroristisch misdrijf. Ex artikel 14 lid 4 RWN kan de nationaliteit zelfs worden ingetrokken van personen die zich buiten Nederland bevinden en van wie vermoed wordt dat ze bij een groepering zoals ISIS zitten, nog voordat er een veroordeling is. Een intrekking gaat vergezeld van een ongewenstverklaring, en houdt in dat een vrouw het land moet verlaten. Dit kan alleen als iemand twee nationaliteiten heeft, wat geldt voor een deel van de terugkeerders; meestal hebben zij geen enkele band met het andere land, maar bijvoorbeeld de Marokkaanse nationaliteit bij geboorte gekregen zonder mogelijkheid deze op te zeggen.

Achterliggende gedachte bij deze intrekking van de nationaliteit is dat personen die terroristische feiten plegen een geringe binding met Nederland hebben.¹ Dat is een cynische aanname, die wij in deze gevallen met klem bestrijden, nu deze vrouwen vaak juist enorme moeite hebben gedaan terug te keren naar Nederland. Het is voor hen beangstigend dat zij Nederland mogelijk opnieuw moeten verlaten voor een land waarmee ze geen enkele band hebben. Bovendien is in dat geval de kans reëel dat zij geen goede relatie met hun kinderen meer kunnen opbouwen: zolang zij vastzitten, blijven de kinderen in een Nederlands pleeggezin, raken zij geworteld hier, en zal al snel vermoed worden dat opnieuw ontwortelen niet in hun belang is. Intrekking van het Nederlanderschap heeft daarnaast vergaande gevolgen voor de detentie zelf: er is geen voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) meer mogelijk, en mede daardoor ook geen overplaatsing meer naar een gewone gevangenis, althans niet naar een andere inrichting dan die voor ongewenste vreemdelingen. Er wordt bovendien geen enkele ondersteuning voor resocialisatie meer geboden. Zonder uitzondering ervaart men de intrekking dan ook als extra straf.

Wij merken bij de reclassering en andere instanties een duidelijke tendens om al vooruit te lopen op een mogelijke intrekking, ook als daar nog geen besluit over is genomen. Zo worden Nederlanders terwijl zij in voorlopige hechtenis zitten al door de Dienst Terugkeer en Vertrek bezocht. Of de mogelijke intrekking wordt een argument om iemand niet deel te laten nemen aan het penitentiair programma. En ook de kinderbescherming en jeugdzorg anticiperen in hun uitlatingen soms al op een mogelijke intrekking. Zo wordt op ontoelaatbare wijze onderscheid gemaakt tussen hen van wie de nationaliteit niet *kan* worden ingetrokken, en hen van wie vermoed wordt dat dit wel kan. Het werken aan een toekomst wordt op deze manier onnodig moeilijk. Gelukkig is er in de rechtspraak enige tegenbeweging te zien. In één geval was de nationaliteit van de vrouw ingetrokken, vlak nadat zij zich bij de ambassade had gemeld. In het veroordelende vonnis woog de rechtbank de impact van de intrekking van de nationaliteit, met name op het gezinsleven van cliënte met haar kinderen, zwaar mee.² De Raad van State oordeelde bovendien dat de ongewenstverklaring onvoldoende rekening hield met de impact op het privéleven en ver-

1 *Kamerstukken II* 2015/16, 34356, nr. 3, p. 10 (MvT).

2 Rb. Rotterdam 12 april 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:3131.

nietigde, bijna drie jaar nadat het besluit was genomen, de intrekking en ongewenstverklaring.³

De bewijsstandaard

Het Openbaar Ministerie vervolgt terugkeerders vrijwel altijd voor deelneming aan een terroristische organisatie (art. 140a van het Wetboek van Strafrecht (Sr)) en voor het voorbereiden en/of bevorderen van terroristische misdrijven (art. 96 lid 2 Sr). Van personen die in Syrië zijn geweest, is vaak nauwelijks na te gaan wat zij daar precies hebben gedaan (Lintz 2022, p. 270). Bij teruggekeerde mannen is de aanname dat zij hebben deelgenomen aan de gewapende strijd, waar deze verdenkingen dan vrij logisch uit volgen. Bij de vrouwen vereist een dergelijke beschuldiging meer uitleg. De meeste teruggekeerde vrouwen vervulden immers geen actieve rol in het kalifaat.

Om deel te nemen aan een terroristische organisatie moet de vrouw tot de terroristische organisatie hebben behoord en een bijdrage aan deze organisatie hebben geleverd. Bij vrijwel alle vrouwen die de afgelopen jaren terugkeerden uit het kalifaat, oordeelden de rechters dat aan deze eis was voldaan. Bijvoorbeeld doordat zij zich op internet lovend uitlieten over het kalifaat en de jihad ('propaganda'). Of doordat zij anderen bewogen ook naar Syrië te reizen ('ronselen'). Andere factoren die rechters van belang achtten, waren of in het huishouden waar de vrouwen woonden wapens aanwezig waren, of zij – al dan niet via hun man – uitkeringen of luxegoederen van de organisatie ontvingen, en op welk moment zij zich aan de Koerdische strijdkrachten overgaven.

Bij vrouwen die veroordeeld zijn voor het voorbereiden van terroristische misdrijven, is doorgaans vastgesteld dat zij anderen – meestal hun echtgenoot – hielpen deel te nemen aan de gewapende jihad-strijd. Bijvoorbeeld door met hen te radicaliseren, samen uit te reizen naar Syrië of Irak en daar een gezamenlijk huishouden te voeren. Nu vrijwel alle teruggekeerde vrouwen op enig moment met een echtgenoot samenwoonden in het kalifaat is ook aan deze eis snel voldaan. Zo veroordeelde de rechtbank Laura H. voor voorbereiding van een terroristisch misdrijf, omdat zij door met haar man uit te reizen hem

3 ABRvS 29 juni 2022, ECLI:NL:RVS:2022:1722.

een dekmantel verschaft. Ook maakte ze het haar man mogelijk deel te nemen aan ISIS door thuis voor de kinderen en het huishouden te zorgen en zich te voegen in haar rol als ‘burger’ van ISIS.⁴

Alhoewel het wetsvoorstel ‘Strafbaarstelling verblijf in een door een terroristische organisatie gecontroleerd gebied’ bij de Eerste Kamer ligt,⁵ is het enkel wonen in het kalifaat op dit moment nog niet verboden. Ook rechters hebben meermalen benadrukt dat burgerschap onder de macht van een terroristische organisatie niet automatisch lidmaatschap van de organisatie meebrengt (Cupido 2021, p. 249).⁶ De praktijk laat een ander beeld zien. Dit is problematisch, nu een strafbaarstelling toegankelijk en voorzienbaar moet zijn. De vrouwen zijn in het algemeen al jaren terug uitgereisd, toen deze lijn in de jurisprudentie nog niet bekend was. Zeker ten aanzien van de vrouwen die voor het uitroepen van het kalifaat uitreisden, geldt dat ten tijde van hun uitreis niet voorzienbaar was dat de rechter het wonen in Syrië en het ‘vrouw-zijn van’ al voldoende zou vinden voor deelneming aan een terroristische organisatie, laat staan voor het voorbereiden of bevorderen van moord en doodslag.

Op internationaal niveau is bovendien veel aandacht voor de complexe wijze waarop – vaak kwetsbare en ook wel jonge vrouwen – bij ISIS zijn beland. Zo heeft de UN Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children in een brief aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) aandacht gevraagd voor

‘the critical need to understand that the factors linked to women’s and girls’ alleged association with terrorist groups is highly complex. The relevance of age and gender related factors, as well as those of race and ethnicity, and positions of vulnerability, must be acknowledged. States should be mindful of the potential for coercion, co-optation, coercive control, grooming, trafficking, enslavement and sexual exploitation when examining their agency, or lack thereof. (...)’⁷

4 Rb. Rotterdam 13 november 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:8858.

5 Wetsvoorstel Strafbaarstelling verblijf in een door een terroristische organisatie gecontroleerd gebied, *Kamerstukken II* 2018/19, 35125.

6 O.a. Rb. Rotterdam 1 april 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:2994 en Rb. Rotterdam 12 april 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:3131.

7 Submission by the UN Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children, in the cases of H.F. and M.F. v. France (App. No. 24384/19) and J.D. and A.D. v. France (App. No. 44234/20) before the European Court of Human Rights.

In Noorwegen heeft dit ook geleid tot een gedeeltelijke vrijspraak in de zaak van een uitgereisde vrouw (Dovik 2022).

In de Nederlandse jurisprudentie is weinig of geen aandacht hiervoor. Zo wordt vrouwen verweten niet eerder te zijn vertrokken uit het kalifaat, zonder kenbaar rekening te houden met de vraag of dat wel mogelijk was. Tekenend is een overweging in een uitspraak van 8 oktober 2018, waarin de rechter het opzetvereiste wel zeer makkelijk aan-

'Zelfs al zou de verdachte na aankomst in Raqqa niet (meer) de intentie hebben gehad om lid te worden van IS en zich gedwongen hebben gevoeld om zich pro-IS op te stellen omdat zij anders als spion gezien zou kunnen worden, dan nog blijft staan dat zij zich als een lid van IS heeft gedragen en zich aldus schuldig heeft gemaakt aan deelneming aan een organisatie die het oogmerk heeft tot het plegen van terroristische misdrijven.'⁸

Algemene rapporten

Daarnaast blijft in veel zaken van terugkeersters onduidelijk hoe hun dagelijks leven er in het kalifaat uitzag. Vrouwen die stellen dat zij in het kalifaat voornamelijk thuiszaten en weinig meekregen van wat zich buitenshuis afspeelde, worden op dat punt niet geloofd. Tegenover hun eigen verklaring zetten het Openbaar Ministerie en rechters algemene deskundigenrapporten. Het probleem met het gebruik van deze algemene rapporten is dat zij niet zijn toegesneden op de uitgereisde vrouw in kwestie. Soms evenmin op het specifieke gebied waar zij verbleef. Vanwege de complexiteit van de Syrische oorlog is het lastig externe deskundigen te vinden die beschikken over voldoende toegesneden kennis en bronnen in de regio.

Hoewel de algemene rapporten meestal op open bronnen zijn gebaseerd, zijn die bronnen vaak weer gebaseerd op voor de verdediging oncontroleerbare bronnen: het betreft bijvoorbeeld rapporten van Human Rights Watch of Amnesty International, die nooit zijn opgesteld met de bedoeling als bewijs te dienen. Te wijzen is ook op stukken van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), zoals de flyer 'Leven bij ISIS, de mythe ontrafeld', die volgens de AIVD oor-

8 Rb. Rotterdam 8 oktober 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:8415.

spronkelijk was opgesteld om tegenwicht aan ISIS-propaganda te bieden.⁹ De Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) is in een toezichtsrapport zeer kritisch op zowel de totstandkoming als de conclusies in het rapport, die op meerdere onderdelen, waaronder specifiek ten aanzien van vrouwen, onzorgvuldig worden bevonden.¹⁰ Toch is deze publicatie nog zeker tweemaal voor het bewijs gebezigd tegen vrouwen sinds de verschijning van het toezichtsrapport.¹¹

Bovendien gaat er nog weleens iets mis bij de interpretatie van deze rapporten. Zo deden twee hoogleraren van de Universiteit Leiden in 2015-2016 onderzoek naar de leefsituatie van Nederlandse Syriëgangers en schreven hierover het rapport 'Bestemming Syrië'. Volgens het Openbaar Ministerie stond in dit rapport dat het onaannemelijk is dat vrouwen in Syrië verblijven 'zonder betrokken te raken bij de gewapende strijd, dan wel op andere wijze ondersteunende handelingen te verrichten voor IS'. De auteurs van het rapport stelden later dat het Openbaar Ministerie hun onderzoek heel extreem interpreteerde: 'Ze interpreteren het te ruim. Lang niet alle vrouwen gaan daar willens en wetens naartoe om de gewapende strijd te steunen. Er zijn juist veel meisjes naartoe gegaan in de naïeve veronderstelling dat ze in het kalifaat het beste als moslim kunnen leven' (Kouwenhoven & Versteegh 2016). Uiteindelijk heeft het gerechtshof Amsterdam geoordeeld dat dit rapport niet voor het bewijs kon worden gebezigd.¹²

Kortom, de rechterlijke voorstelling van het leven van de vrouwen in het kalifaat berust vaak op algemeen en daarmee wankel bewijs. De materie is complex en daarmee gevoelig voor misinterpretatie. Uit het voorgaande blijkt wel dat er de nodige kritiek is op de veroordelingen. Maar zoals wij in het begin al aangaven: deze vrouwen willen zich richten op de toekomst en op hun kinderen. Daarvoor accepteren zij vaak een straf, ook als zij het niet eens zijn met het vonnis. Er zijn dan ook tot op heden geen uitspraken in hoger beroep gedaan over Syriëgangsters.

9 'AIVD: leven onder juk van IS is zwaar en gewelddadig', nos.nl 12 januari 2016.

10 CTIVD Toezichtsrapport nr. 57 over de gegevensverstrekking door de AIVD binnen Nederland over (vermeende) jihadisten, aivd.nl, 24 april 2018, p. 29-34.

11 Rb. Rotterdam 19 maart 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:2546; Rb. Rotterdam 12 november 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:10848.

12 Hof Amsterdam 27 juli 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3041.

De straffen en de Koerdische gevangenenkampen

Tot slot valt op dat teruggekeerde vrouwen de laatste jaren steeds zwaardere straffen krijgen. In 2015 seponeerde het Openbaar Ministerie de zaak van de Maastrichtse Aïcha nog. Zij trouwde – toen ISIS het kalifaat al had uitgeroepen – met een ISIS-strijder en woonde in Raqqa. Het Openbaar Ministerie seponeerde haar zaak omdat ‘uit onderzoek is gebleken dat zij niet deelnam aan de gewapende strijd’.¹³ In de zaak waarmee wij dit artikel begonnen – waarbij de desbetreffende vrouw ver voordat het kalifaat door ISIS was uitgeroepen naar Syrië afreisde –, eiste het Openbaar Ministerie dit voorjaar acht jaar gevangenisstraf. Het Openbaar Ministerie koos er in 2021 bewust voor hogere straffen te eisen tegen Syriëgangsters die langer in ISIS-gebied zijn gebleven (Rosman 2021). Dit klemmt, nu de meeste vrouwen in het kalifaat – met name de laatste jaren – niet vrij met hun kinderen konden bewegen of vluchten. Ook zij gingen gebukt onder de terreur van de organisatie en mochten bijvoorbeeld niet zonder man reizen. Een groot deel van de nu teruggekeerde vrouwen heeft bovendien jaren in Koerdische gevangenschappen en gevangenenkampen doorgebracht, overigens zonder dat hier een geldige rechtstitel voor was. De omstandigheden waren in de kampen vele malen slechter dan in een Nederlands huis van bewaring. In de gevangenenkampen sliepen de vrouwen en kinderen op de grond, heerste honger en gingen veel ziektes rond. In 2019 overleed een Nederlandse uitreizigster in een Koerdisch gevangenenkamp door ziekte en ondervoeding (Van der Wal & Rosman 2019; Le Fever & Meindertsma 2019). Een medewerker van het Rode Kruis noemde de leefomstandigheden in het kamp Al Hol de slechtste die hij ooit heeft gezien.¹⁴ VN Rapporteurs hebben massaal aangegeven dat de omstandigheden mogelijk een schending van artikel 3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) opleveren.¹⁵ De verdediging heeft in meerdere zaken rechters gevraagd met deze omstandigheden rekening te houden bij de strafoplegging. Wat opvalt is dat rechters hiermee wisselend omgaan. Zo betrekken sommige rechters de mensonterende omstandigheden

13 “‘Jihadbruid’ Aïcha niet vervolgd: gebrek aan bewijs’, *rtnnieuws.nl* (laatst bijgewerkt op 19 mei 2015).

14 ‘Als een Syrisch vluchtelingenkamp je thuis is: “Kinderen hebben hier niet voor gekozen”’, *rodekruis.nl* 1 juli 2021.

15 ‘Syria: UN experts urge 57 states to repatriate women and children from squalid camps’, *ohchr.org* 8 februari 2021.

waaronder de vrouwen vastzaten wel bij de strafmaat. Andere rechters geven expliciet aan deze omstandigheden niet bij de strafmaat te betrekken, of laten deze in het midden.

Het Openbaar Ministerie heeft zich, net als de Rotterdamse rechters, ingezet om de vrouwen – en kinderen – naar Nederland te krijgen om hier hun strafproces bij te wonen. Desondanks is het Openbaar Ministerie zoals gezegd steeds hogere straffen gaan eisen tegen de teruggekeerde vrouwen, waarbij men de omstandigheden in de kampen bewust geen rol heeft laten spelen. Dit betreuren wij, nu het Openbaar Ministerie de afgelopen jaren juist liet zien oog te hebben voor de moeilijke omstandigheden waaronder de vrouwen in de detentiekampen verkeerden.

Literatuur

Cupido 2021

M. Cupido, 'De vervolging van IS-vrouwen: een rechtsvergelijkend perspectief', *Ars Aequi* 2021, afl. 3, p. 240-251.

Dovik 2022

O. Dovik, 'Lagmannsretten: IS-kvinne var offer for menneskehandel', *nrk.no* (laatst bijgewerkt op 6 april 2022).

Le Fever & Meindertsma 2019

N. le Fever & B. Meindertsma, 'Nederlandse vrouw overleden in Koerdisch gevangenenkamp', *NOS Nieuws* 1 februari 2019.

Kouwenhoven & Versteegh 2016

A. Kouwenhoven & K. Versteegh, 'In cruciaal Syrië-rapport werd geschrapt', *nrc.nl* 16 augustus 2016.

Lintz 2022

J.M. Lintz, 'Recente ontwikkelingen in de toepassing van de Wet terroristische misdrijven: naar een meer ideologische toepassing van strafrechtelijke antiterrorwetgeving?', *Delikt en Delinkwent* 2022, afl. 3, p. 260-270.

Rosman 2021

C. Rosman, 'OM gaat hogere straffen eisen tegen Syriëgangers die langer bij IS zijn gebleven, zoals Fatima uit Tilburg', *ad.nl* (laatst bijgewerkt op 11 februari 2021).

Van der Wal & Rosman 2019

C. van der Wal & C. Rosman, 'Zwolse jihadistische sterft in kamp, families vrezen meer doden', *ad.nl* (laatst bijgewerkt op 3 februari 2019).